

Archeologienota

Dessel, Gravenstraat ROVW

Deel 2: Programma van Maatregelen

Inhoud

1	Administratieve gegevens	1
2	Gemotiveerd advies.....	2
2.1	<i>Datering en interpretatie onderzoeksterrein</i>	<i>2</i>
2.2	<i>Waardering archeologische vindplaatsen</i>	<i>2</i>
2.3	<i>Impactbepaling</i>	<i>4</i>
2.4	<i>Bepalingen van de maatregelen.....</i>	<i>5</i>
2.4.1	Kennispotentieel verder (voor)onderzoek.....	5
2.4.2	Volledigheid van het (voor)onderzoek	6

1 Administratieve gegevens

Algemeen

Naam site	Dessel, Gravenstraat ROVW
Ligging	Site Belgoprocess, Gravenstraat 73, Dessel, provincie Antwerpen
Kadaster	Gemeente Dessel, Afdeling 1, Sectie F, Percelen 3D8, 3F8, 3G8, 3H8, 3K6, 3M2, 3V7, 3W7, 3W8, 3X7 en 3Z8
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2023-0547
Reeds uitgevoerd vooronderzoek	Bureauonderzoek (Projectcode: 2023F358)
Bewaarplaats archief	/

Actoren

Auteur	Alice-Jan Hellinx
Betrokken actoren	Alice-Jan Hellinx (archeoloog)
Betrokken derden	/

Plangebied

Oppervlakte plangebied	101.230 m ²
Kartering gewestplan	Gebieden voor de vestiging van kerninstallaties

2 Gemotiveerd advies

2.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Op basis van het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied lang in gebruik was als heidegebied. Pas in de 18de en 19de eeuw werd het ontginnen van deze heidegebieden versneld en ontstonden hier grote aangeplante rabattenbossen.¹ Tot ver in de 20ste eeuw was hier vanaf dan een bos aanwezig, waarvan delen tot op heden bewaard gebleven zijn. Dit gaat gepaard met grote veranderingen in de nabije omgeving. Het heidegebied verdween en de regio werd ontsloten door wegen. Ook het noordelijke kanaal en de Congovaart werden in de 19de eeuw aangelegd. Het bos ter hoogte van het plangebied verdween gedeeltelijk in de periode 1990-2003, om plaats te maken voor de huidige bebouwing.

Het plangebied is gelegen binnen de industriële site van Belgoproces. Binnen de specifieke afbakening van voorliggend plangebied en de aangeduide geplande werken werden reeds enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd door BAAC Vlaanderen omwille van gelijkaardige werkzaamheden. In enkele bureaustudies werd geconcludeerd dat het potentieel op kennisvermeerdering steeds zeer laag tot quasi onbestaande was. De terreinen bleken ofwel recent verstoord te zijn ofwel veroorzaakten de aanwezige bossen een diepgaande en omvangrijke verstoring.

Twee andere archeologienota's binnen de site van Belgoproces leidden wel tot verder archeologisch onderzoek. Zowel de booronderzoeken als het proefsleuvenonderzoek brachten geen relevante archeologische resten aan het licht. Ter hoogte van het plangebied van de nota Dessel Gravenstraat 73 (N ID12592)², die grenst aan het huidige plangebied, bleek bovendien dat de in de boringen vastgestelde B-horizont eigenlijk een antropogene ophoging betrof. Deze werd waarschijnlijk aangebracht bij de nivellering van de site van Belgoproces.

Voor de aanleg van de site werd het gebied immers genivelleerd, waarbij een deel van de betrokken terreinen reeds opgehoogd werden. Dit is duidelijk te zien op het Digitaal Hoogtemodel. De aanwezigheid van het bos en de nivellering hebben duidelijk een negatieve impact gehad op het aanwezige bodemarchief.

2.2 Waardering archeologische vindplaatsen

Op basis van de resultaten van het assessmentonderzoek kan al een eerste inschatting gemaakt worden van een verwachting voor het plangebied. In de nabije omgeving van het plangebied zijn over het algemeen zeer weinig archeologische waarden aanwezig. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen.

Het projectgebied is gelegen op een hoger gelegen zandbank met in het noorden op ca. 500 m de vallei van de Kleine Nete. De aangetroffen resten situeren zich op grote afstand van het terrein. Bij archeologisch booronderzoek in de directe omgeving van de site werden slechts twee mogelijke steentijdartefacten opgeboord. De interpretatie van de vondsten werd in beide gevallen sterk in twijfel getrokken. Daarnaast toonden veelvuldig archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem aan dat de ondergrond vaak diepgaand en omvangrijker verstoord bleek door historische ingrepen (oa. rabattenbossen) dan eerst verwacht. Op veel locaties was het oorspronkelijk reliëf reeds afgetopt. Om deze redenen wordt een lage

¹ VAN DRIESSE 2021

² PELSMAEKERS & KASZAS 2019

archeologische verwachting vooropgesteld voor artefactsites die gedateerd kunnen worden in de steentijd.

Voor de oudere perioden (metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen is dan ook veldonderzoek met ingreep in de bodem. Anderzijds werd duidelijk dat uitgevoerde vooronderzoeken met ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied geen relevante archeologische resten uit deze periodes opleverden en nooit tot verder gravend onderzoek geleid hebben. Voor deze periodes kan dan ook een lage archeologische verwachting opgesteld worden.

Uit de vroege en volle middeleeuwen zijn in de omgeving geen resten gekend. Het is duidelijk dat het gebied in deze periode eerder ingedeeld was als heide. Dit kan een indicatie zijn dat het terrein op dat moment geen geschikte vestigingslocatie vormde. De verwachting voor resten uit de middeleeuwen is bijgevolg eerder laag. In de nieuwe tot nieuwste tijd blijkt het terrein volgens historisch kaartmateriaal onbebouwd. Voor 1870 werden hier bossen aangelegd, deze hebben mogelijk een negatieve impact op de bewaring van het aanwezige bodemarchief. Resten van bewoning uit deze jongste periodes zijn dus niet te verwachten.

De natte, arme zandgronden waren mogelijk weinig aantrekkelijk/gunstig voor landbouw en bewoning, waardoor de antropogene activiteiten in het verleden zeer beperkt tot onbestaande bleven.

2.3 Impactbepaling

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de verschillende deelaspecten van de werken en hun impactdiepte. Bij de geplande werken dient nog een buffer van 20 cm gerekend te worden. De buffer houdt rekening met eventuele compactie en lichte afwijkingen van diepte door onder andere werfverkeer, weersinvloeden, verandering in bodemsamenstelling, terreinherstel,... tijdens de geplande werken.

Tabel 1: Overzicht geplande ingrepen met oppervlakte, vestoringsdiepte en inschatting impact.

NR. ZONE	INGREEP	OPPERVLAKTE	DIEPTE (INCLUSIEF 20 CM BUFFER)	INSCHATTING IMPACT
1	Infiltratiegracht uitgraven	2.950 m ²	2,20 m	Diep, lineair niet breed Deels AN ID23413
	Groenzone rond gracht	2.700 m ²	0,50 m	Ondiep
	Werfweg	3.015 m ²	0,70 m	Matig diep, lineair en deels GGA
2	Werfdorp (ontbossen, nivelleren, verharding)	5.800 m ²	0,70 m	Matig diep, relatief grote oppervlakte Deels AN ID23413 en GGA
3A	Riolering onder werfdorp	/	1,40 m	Diepe, maar smalle sleuven Deels AN ID23413 en GGA
	Werfweg 136X zone F en 127X (ontbossen, nivelleren, verharding)	1.500 m ²	0,70 m	Matig diep, lineair niet breed
3B	Werfweg 128 x (ontbossen, nivelleren, verharding)	1.300 m ²	0,70 m	Matig diep, lineair niet breed
4	Voorbereidende werken (ontbossen, nivelleren, verharding)	6.625 m ²	0,70 m	Matig diep, grote oppervlakte Deels AN ID24354
5	Werfweg 136X (uitgraven en wegenis)	1.885 m ²	0,70 m	Matig diep, lineair niet breed Deels AN ID23413 en genivelleerde zone
6	Verbindingsweg 127X (uitgraven en wegenis)	1.550 m ²	0,70 m	Matig diep, lineair niet breed en al genivelleerde zone
7	Werfzone 136X zone F (afgraven en steenslag)	14.600 m ²	0,70 m	Matig diep en al genivelleerde zone Deels AN ID23413, deels AN ID24354
8	Tijdelijke perimeter (fundering uitgraven)	230 m ²	0,70 m	Matig diep en lineair
9	Weg BP-industrie Zandbergen (afgraven en steenslag)	4.300 m ²	0,70 m	Matig diep en zone reeds verhard
10	Ontbossing	11.350 m ²	0,70 m	Matig diep en grote oppervlakte

De geplande werken kennen overwegend een verstoringsdiepte tot maximaal 0,7 m (inclusief buffer) onder het huidige maaiveld. De diepere ingrepen (tot 2,2 m) situeren zich in zone 1 en 2 in het noorden van het plangebied, maar deze zijn lineair en niet breed.

Een deel van de werken, waaronder enkele diepere ingrepen in het noorden, komt voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn³ of valt binnen de reeds in akte genomen archeologienota's (AN ID23413⁴ en AN ID24354⁵) waarbinnen verder onderzoek niet werd geadviseerd door een combinatie van een lage archeologische verwachting en een beperkt potentieel op kenniswinst.

De overige ingrepen die in nog niet onderzochte zones liggen, hebben vooral betrekking tot kleinere, versnipperde zones en hebben een verstoringsdiepte van maximaal 0,70 m.

2.4 Bepalingen van de maatregelen

2.4.1 Kennispotentieel verder (voor)onderzoek

Naast het inschatten van de archeologische verwachting is het belangrijk om het potentieel op kennisvermeerdering nader te bekijken. Dit wil zeggen dat geanalyseerd wordt in welke mate het uit te voeren onderzoek kan bijdragen tot concrete kenniswinst. Het potentieel op kennisvermeerdering wordt bepaald door de impact van de geplande werken af te wegen tegenover de archeologische verwachting. Zoals vastgesteld zullen de geplande werken het bodemarchief binnen het projectgebied verstoren.

Hierbij worden ook de gekende verstoringen in beschouwing genomen. Binnen het plangebied zijn hier immers aanwijzingen voor. Er moet in de eerste plaats rekening gehouden worden met de negatieve impact van het aanwezige bos op eventuele archeologische sporen. Op basis van de resultaten van onderzoeken in de omgeving kan verondersteld worden dat de wortels van de bomen en bijkomende bioturbatie een negatieve impact hebben op het bodemarchief.⁶

Ter hoogte van het plangebied van de nota Dessel Gravenstraat 73 (N ID12592)⁷, die grenst aan het huidige plangebied, bleek dat de in de boringen vastgestelde B-horizont eigenlijk een antropogene ophoging betrof, die bovenop een afgetopte C-horizont lag. Deze werd waarschijnlijk aangebracht bij de nivellering van de site van Belgoproces. De ondergrond was vaak diepgaand en omvangrijker verstoord door historische ingrepen dan eerst verwacht. Daarnaast toont het hoogtemodel ook aan dat het oosten van het terrein genivelleerd en opgehoogd werd. Op een andere locatie (N ID12592⁸) werd de aanwezigheid van een plaatselijk goed bewaarde bodem bevestigd. Hierbij werd geconcludeerd dat de bodem voornamelijk op de toppen bewaard was, het archeologisch relevante vlak lag er tussen 0,50 en 2,50 m onder het maaiveld.

De geplande werken kennen overwegend een verstoringsdiepte tot maximaal 0,7 m (inclusief buffer) onder het huidige maaiveld. De diepere ingrepen (tot 2,2 m) situeren zich in zone 1 en 2 in het noorden van het plangebied. Een deel van de werken, waaronder de diepere ingrepen, komt voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn of valt binnen de reeds in akte genomen archeologienota's waaruit verder onderzoek toen niet nodig bleek. De overige ingrepen die in nog niet onderzochte zones liggen,

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017.

⁴ VAN GENECHTEN & DE HERDT 2022

⁵ HERMANS 2022

⁶ DE HERDT & PAWELCZAK 2021

⁷ PELSMAEKERS & KASZAS 2019

⁸ PELSMAEKERS & KASZAS 2019

hebben vooral betrekking tot kleinere, versnipperde zones en hebben een verstoringsdiepte van maximaal 0,70 m.

Aan de hand van veelvuldig archeologisch onderzoek in de directe omgeving werd een eerder lage verwachting opgesteld voor het aantreffen van archeologische sites binnen het plangebied. Voorliggende archeologienota steunt hierbij op de reeds in akte genomen (archeologie)nota's voor dit gebied, waaruit geen relevante archeologische resultaten naar voor kwamen.

De combinatie van bovenstaande factoren; een lage archeologische verwachting, de relatief lage en versnipperde impact van de geplande werken en een aantoonbare nivellering en plaatselijke verstoringen van het bodemarchief, maakt dat het potentieel op kennisvermeerdering ter hoogte van het plangebied in kader van de beschreven werken quasi onbestaande is. Verder archeologisch onderzoek zal in dit geval waarschijnlijk weinig kenniswinst opleveren.

2.4.2 Volledigheid van het (voor)onderzoek

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er onvoldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon wel voldoende bepaald worden. Op basis van de lage archeologische verwachting ter hoogte van het plangebied, de relatief beperkte impact van de werken en enkele aantoonbare verstoringen, blijkt het kennispotentieel quasi onbestaande. Verder archeologisch vooronderzoek is niet aangewezen.